



mgr Piotr Galdyn

ORCID: 0000-0002-9107-6208

e-mail: piotr.galdyn@doctoral.uj.edu.pl

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Jagielloński

## Dziecko martwo urodzone a prawo rodziców do świadczeń socjalnych

### Stillborn child and parents' right to social benefits

#### Abstract

The aim of the article is to analyze the issues related to social benefits due to parents in the event of stillbirth and to synthesize legal solutions regarding the rights of women after stillbirth. An attempt was also made to organize the current legal status and resolve possible conflicts between the provisions. Parents of a stillborn child whose gender cannot be determined should be entitled to a funeral allowance in the event of incurring the funeral costs of a stillborn child for whom a death certificate has been drawn up, but no birth certificate has been drawn up, and the right to other social benefits. Under the current legal status, parents of children who died in the early stages of pregnancy, which include stillborn children, in many cases cannot receive the aforementioned benefits. The reason for this is the obligatory determination of the sex of the child in the so-called stillbirth card. However, the lack of such a record makes it impossible for the head of the Registry Office to draw up a birth certificate with the appropriate annotation about stillbirth. Hence the need to change the regulation on the dependence of issuing a birth certificate of a child with an annotation that it was stillborn, on determining the sex of the child.

**Keywords:** stillborn baby, social benefits, funeral allowance, maternity leave, birth certificate.

#### Streszczenie

Celem artykułu jest analiza problematyki związanej ze świadczeniami socjalnymi przysługującymi rodzicom w sytuacji martwego urodzenia się dziecka oraz synteza rozwiązań prawnych dotyczących uprawnień przysługujących kobietom po martwym urodzeniu dziecka. Została również podjęta próba uporządkowania aktualnego stanu prawnego oraz rozstrzygnięcia możliwych kolizji między przepisami. Rodzicom dziecka martwo urodzonego, którego płci nie da się ustalić, powinno przysługiwać prawo do zasiłku pogrzebowego w sytuacji poniesienia kosztów pogrzebu dziecka martwo urodzonego, dla którego sporządzono kartę zgonu, lecz nie sporządzono aktu urodzenia, oraz prawo do innych świadczeń socjalnych. W aktualnym stanie prawnym rodzice dzieci zmarłych

na wczesnym etapie ciąży, do których zaliczyć należy dzieci martwo urodzone, w wielu zaistniałych przypadkach nie mogą otrzymać wspomnianych świadczeń. Powodem tego jest obligatoryjne określenie płci dziecka w tzw. karcie martwego urodzenia. Brak takiego zapisu powoduje natomiast niemożliwość sporządzenia przez kierownika USC aktu urodzenia z właściwą sobie adnotacją o martwym urodzeniu. Stąd konieczność zmiany regulacji dotyczącej zależności wydania aktu urodzenia dziecka z adnotacją, że urodziło się martwe, od określenia płci dziecka.

**Słowa kluczowe:** dziecko martwo urodzone, świadczenia socjalne, zasiłek pogrzebowy, urlop macierzyński, akt urodzenia.

## 1. Wstęp

Celem artykułu jest analiza problematyki związanej ze świadczeniami socjalnymi przysługującymi rodzicom w sytuacji martwego urodzenia się dziecka. Rozwiązanie ciąży może dokonać się nie tylko w sposób naturalny oraz medycznie prawidłowy ale może również zrealizować się w okolicznościach szczególnych, do których należą np. poronienie czy martwe urodzenie dziecka<sup>1</sup>. W kontekście każdej z tych okoliczności ustawodawca przewidział szereg uprawnień w zakresie świadczeń pomocowych, które przysługują szczególnie kobietom jako matkom dziecka, ale również i obojgu rodzicom. Niestety, mimo istniejących regulacji okazuje się, że prawo do skorzystania ze świadczeń socjalnych, do których zaliczyć należy chociażby zasiłek pogrzebowy, zasiłek macierzyński czy urlop macierzyński, w sytuacji martwego urodzenia się dziecka jest stosunkowo mocno ograniczone. W aktualnym stanie prawnym rodzice dzieci zmarłych na wczesnym etapie ciąży, do których zaliczyć należy dzieci martwo

<sup>1</sup> Zob. art. 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 6 kwietnia 2020 r. w sprawie rodzajów, zakresu i wzorów dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz.U. z 2020 r., poz. 666). Dla prawidłowego rozumienia prezentowanych kwestii należy wskazać na różnice, jakie zachodzą między poronieniem a martwym urodzeniem dziecka. Zgodnie z Załącznikiem do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 6 kwietnia 2020 r. (poz. 666) za poronienie uznaje się wydalenie bądź wydobywanie z ustroju matki płodu, który nie oddycha ani nie wykazuje żadnego innego znaku życia, o ile nastąpiło to przed upływem 22. tygodnia ciąży. Urodzeniem martwym natomiast dokument nazywa okoliczność całkowitego wydalenia lub wydobywania z ustroju matki płodu, który nie oddycha ani nie wykazuje żadnego innego znaku życia, które ma miejsce po upływie 22. tygodnia ciąży. Zatem zasadnicza różnica między dwoma wskazanymi zdarzeniami w głównej mierze opiera się czasie trwania ciąży i jej rozwiązania. Istotny jest więc fakt, czy rozwiązanie ciąży nastąpiło przed 22. tygodniem – mamy wówczas do czynienia z poronieniem, czy po 22. tygodniu ciąży – mówimy wówczas o martwym urodzeniu dziecka. Należy wziąć również pod uwagę fakt, nieanalizowany w tym opracowaniu, że określenie tych dwóch terminów, mimo że medycznie nie budzi wątpliwości, to w doktrynie nastęrcza sporo problemów interpretacyjnych. Rozróżnienie między poronieniem a martwym urodzeniem zostało bowiem użyte tylko w rozporządzeniu Ministra Zdrowia (Dz.U. z 2020 r., poz. 666), natomiast nie funkcjonuje, jak będziemy mogli się przekonać, na gruncie p.a.s.c. (art. 54 i 55). Podobnie Kodeks pracy, regulując kwestie urlopu macierzyńskiego kobiety w przypadku zgonu dziecka, nie dokonuje różnicowania między poronieniem a martwym urodzeniem. Nastęrcza to sporo trudności w prawidłowym określaniu praw przysługujących rodzicom w zakresie świadczeń socjalnych.

urodzone, w wielu zaistniałych przypadkach nie mogą otrzymać wspomnianych świadczeń. Powodem tego jest obligatoryjne określenie płci dziecka w tzw. karcie martwego urodzenia. Brak takiego zapisu powoduje niemożliwość sporządzenia przez kierownika USC aktu urodzenia z właściwą adnotacją o martwym urodzeniu.

W konsekwencji istnienie tego rodzaju regulacji stwarza poważne trudności rodzicom, którzy chcieliby skorzystać z przysługujących im świadczeń socjalnych, a których dziecko zmarło na wczesnym etapie ciąży i u którego trudno jest jednoznacznie określić płeć. W efekcie braku wyraźnej adnotacji o martwym urodzeniu się dziecka i jego określonej płci pogłębia się stan nierówności między rodzicami w dostępie do poszczególnych świadczeń pomocowych.

## **2. Aktualny stan prawny w zakresie regulacji w przypadku dzieci martwo urodzonych na wczesnym etapie ciąży**

Prawo o aktach stanu cywilnego<sup>2</sup> nie pozostawia wątpliwości co do właściwego zakresu czynności, które należy zrealizować w przypadku urodzenia się dziecka. Zdarzenie takie musi zostać odnotowane w rejestrze stanu cywilnego i co do niego musi zostać sporządzony właściwy akt stanu cywilnego<sup>3</sup>. Zgłasza się urodzenia dziecka żywego i martwego.

Zgodnie z treścią art. 14 p.a.s.c. zgłoszenia urodzenia dziecka dokonuje się w USC właściwym ze względu na miejsce urodzenia dziecka. Czynność zgłoszenia zdarzenia, jakim jest urodzenie się dziecka, może być realizowana tylko przez te osoby, które zostały wyraźnie określone w art. 57 ust. 1 i 2 p.a.s.c., a do których należą m.in.: matka i ojciec dziecka (zarówno posiadający pełną zdolność do czynności prawnych, jak i w sytuacji ograniczenia tych zdolności, lecz ukończyli oni 16 lat), przedstawiciel ustawowy lub opiekun matki (w pozostałych przypadkach), pełnomocnik którejś z osób wskazanych w ust. 1<sup>4</sup>. Czynność zgłoszenia musi zostać zrealizowana w terminie 21 dni od dnia sporządzenia karty urodzenia (art. 55 ust. 1 p.a.s.c.)<sup>5</sup>. W dniu, w którym ustawowo wskazane osoby dokonają zgłoszenia urodzenia dziecka, kierownik USC ma obowiązek sporządzić akt urodzenia<sup>6</sup> lub

<sup>2</sup> Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 709 ze zm.), dalej jako: p.a.s.c.

<sup>3</sup> Art. 19 ust. 1 p.a.s.c.

<sup>4</sup> Jak w przypadku zgłoszenia urodzenia dziecka przez matkę (co następuje stosunkowo rzadko) sprawa jest oczywista, tak w przypadku dokonywania zgłoszenia przez ojca, w zależności od zaistniałych okoliczności, sytuacja może się komplikować, bowiem może on dokonać zgłoszenia urodzenia dziecka, jeśli jego ojcostwo w chwili zgłoszenia został ustalony zgodnie z obowiązującymi przepisami (art. 62, 75 i 751 k.r.o.).

<sup>5</sup> Warto nadmienić, że w przypadku dzieci, które urodziły się żywe, dzień urodzenia jest również datą sporządzenia karty urodzenia.

<sup>6</sup> Art. 52 ust. 1 p.a.s.c.

w warunkach innych przewidzianych przez ustawodawcę (art. 17<sup>7</sup> albo art. 58a p.a.s.c.) dokonuje tego najpóźniej w następnym dniu roboczym po dniu zgłoszenia urodzenia się dziecka. Natomiast w sytuacji niezrealizowania powyższych czynności i niedotrzymania terminu w zakresie zgłoszenia urodzenia<sup>8</sup> ustawodawca przewiduje, że akt urodzenia sporządza się z urzędu (art. 55 ust. 2, art. 56 p.a.s.c.).

W sytuacji gdy dziecko urodzi się martwe, kierownik USC w rejestrze stanu cywilnego, tak jak w przypadku żywego urodzenia, jest zobowiązany do odnotowania zdarzenia martwego urodzenia się dziecka. Zadaniem urzędnika jest zatem poświadczenie okoliczności urodzenia się dziecka martwego. Oznacza to, że co do zaistniałego faktu martwego urodzenia nie sporządza się aktu zgonu<sup>9</sup>. Kierownik USC sporządza natomiast akt urodzenia dziecka i dokonuje w nim odpowiedniej adnotacji o martwym urodzeniu<sup>10</sup>.

W takich okolicznościach zmienia się również termin wskazany przez ustawodawcę na dokonanie zgłoszenia „urodzenia się” martwego dziecka – w przypadku martwego urodzenia dziecka są to 3 dni od dnia sporządzenia karty martwego urodzenia (art. 55 ust. 1 p.a.s.c.)<sup>11</sup>. Jeśli zdarzenie martwego urodzenia dziecka nie zostanie zgłoszone zgodnie z przepisami, kierownik USC na podstawie karty martwego urodzenia sporządza z urzędu akt urodzenia z adnotacją o sporządzeniu aktu z urzędu oraz informuje rodziców dziecka o dokonaniu takiej czynności na mocy prawa<sup>12</sup>.

### 3. Akt urodzenia – karta urodzenia i karta martwego urodzenia dziecka

Podstawą sporządzenia aktu urodzenia przez kierownika USC dla każdego dziecka jest wydanie oraz dostarczenie odpowiednich dokumentów, na podstawie których można będzie przyjąć zgłoszenie i dokonać rejestracji faktu urodzenia

<sup>7</sup> W sytuacjach określonych w art. 17 p.a.s.c. zgłoszenia urodzenia można dokonać również w miejscu pobytu osoby zobowiązanej do zgłoszenia i zarejestrowania zdarzenia, jeśli jej stan zdrowia nie pozwala na osobiste stawiennictwo we właściwym miejscowo – tzn. ze względu na miejsce urodzenia – urzędzie stanu cywilnego. Por. B. Opaliński [w:] B. Kotowicz, B. Opaliński, A. Kurzawa, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2022, s. 99.

<sup>8</sup> Termin wyznaczony na dokonanie czynności zgłoszenia jest terminem zawitym, którego przekroczenie wymusza sporządzenie aktu urodzenia z urzędu. Por. np.: M. Boratyńska, A. Bielska-Brodziak [w:] *System Prawa Medycznego*, t. II, cz. 2: *Regulacja prawna czynności medycznych*, red. M. Boratyńska, P. Konieczniak, Warszawa 2019, s. 527.

<sup>9</sup> B. Opaliński [w:] B. Kotowicz, B. Opaliński, A. Kurzawa, *Prawo o aktach...*, *op.cit.*, s. 100.

<sup>10</sup> Art. 55 ust. 2 p.a.s.c.

<sup>11</sup> W przypadku dziecka martwo urodzonego czas 3 dni na „rejestrację” faktu jest liczony od momentu sporządzenia karty martwego urodzenia dziecka, a nie od dnia urodzenia, tak jak dzieje się to w przypadku żywego urodzenia. Oznacza to zatem, że oba te zdarzenia – martwe urodzenie i sporządzenie karty martwego urodzenia – mogą mieć miejsce w odrębnych terminach.

<sup>12</sup> Art. 55 ust. 2 p.a.s.c.

dziecka<sup>13</sup>. Akt urodzenia sporządza się na podstawie karty urodzenia lub karty martwego urodzenia oraz protokołu zgłoszenia zdarzenia<sup>14</sup>. Sporządzenie aktu urodzenia nie jest momentem tworzenia się nowo zaistniałej sytuacji prawnej, ale tylko potwierdzeniem jej zaistnienia na mocy samego prawa. Stąd też sporządzenie aktu urodzenia ma charakter ściśle deklaratoryjny. Co za tym idzie, akt ten posiada moc dowodową w zgodzie z art. 3 p.a.s.c.

Treść aktu urodzenia określona została w art. 60 p.a.s.c., który wyraźnie wskazuje, że dokument ten musi zawierać ściśle przepisane elementy, będące głównie danymi osobowymi: nazwisko, imię (imiona) dziecka; kraj, datę i miejsce urodzenia dziecka; płeć dziecka; nazwiska, imiona oraz nazwiska rodowe, daty i miejsca urodzenia rodziców dziecka; nazwisko i imię osoby zgłaszającej urodzenia oraz nazwisko i imię biegłego lub tłumacza, jeśli brał udział w czynności.

Warunkiem sporządzenia aktu urodzenia dla dziecka żywo urodzonego jest karta urodzenia dziecka wydana i przekazana do USC przez podmiot wykonujący działalność leczniczą (najczęściej będzie to szpital) oraz protokół zgłoszenia dziecka<sup>15</sup>.

W sytuacji urodzenia się dziecka martwego podstawą do sporządzenia aktu urodzenia z odpowiednią adnotacją o martwym urodzeniu – a nie aktu zgonu – są: karta martwego urodzenia wydawana i przekazywana do USC przez szpital bądź inny podmiot realizujący działalność leczniczą oraz protokół zgłoszenia martwego urodzenia dziecka. W przypadku dzieci martwo urodzonych przepis art. 52 ust. 2 p.a.s.c. wyłącza sporządzenie aktu zgonu. W takich okolicznościach to akt urodzenia z adnotacją o martwym urodzeniu dziecka pełnić będzie funkcję zastępczą dla właściwego aktu zgonu<sup>16</sup>, który posłuży rodzicom do dokonania wszelkich czynności związanych z pochówkiem.

Należy pamiętać, że w akcie urodzenia z zawartą adnotacją o martwym urodzeniu się dziecka, podobnie jak w akcie żywego urodzenia, należy wskazać matkę, która urodziła dziecko<sup>17</sup>. Znaczenie i skutek prawny, jakie osiąga tego rodzaju działanie, są identyczne jak w przypadku ustalenia macierzyństwa w zwykłym trybie, kiedy

---

<sup>13</sup> „Akt urodzenia sporządza się dla każdego dziecka, bez względu na to czy urodziło się żywe czy martwe, różnicując tylko czas w jakim winno nastąpić zgłoszenie urodzenia dziecka żywego (art. 38 ust. 1) i martwego”. Wyrok WSA w Krakowie z dnia 9 czerwca 2010 r., III SA/Kr 775/09, LEX nr 643879.

<sup>14</sup> Zgłoszenie urodzenia dziecka może dokonać się również – w trybie art. 58a – w formie elektronicznej w sposób przewidziany przez ustawę (Dz.U. z 2020 r. poz. 346, 568, 695, 1517 i 2320) i po właściwej identyfikacji użytkownika systemu teleinformatycznego (uwierzytelnienie). W przypadku zgłoszenia urodzenia dziecka w formie elektronicznej nie sporządza się protokołu zgłoszenia zdarzenia (art. 58a ust. 3 p.a.s.c.).

<sup>15</sup> Protokół, którego treść określona została w p.a.s.c., jest podpisywany przez osobę zgłaszającą fakt urodzenia i kierownika urzędu stanu cywilnego (art. 57 ust. 3).

<sup>16</sup> D. Tykwińska-Rutkowska, *Odmowa sporządzenia aktu urodzenia dziecka martwo urodzonego. Glosa do wyroku WSA z dnia 9 czerwca 2010 r., III SA/Kr 775/09*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2011, nr 1, s. 21–28.

<sup>17</sup> Art. 60 p.a.s.c.

sporządza się akt urodzenia dziecka. W efekcie również akt urodzenia martwego dziecka ma znaczenie dowodowe i stanowi wyłączny dowód zdarzeń w nim stwierdzonych<sup>18</sup>.

Treść zarówno karty urodzenia, jak i karty martwego urodzenia została precyzyjnie ustalona przez ustawodawcę w art. 54 p.a.s.c. Oba te dokumenty powinny zawierać: nazwisko, imię (imiona), nazwisko rodowe, datę i miejsce urodzenia oraz numer PESEL matki dziecka; miejsce, datę i godzinę urodzenia dziecka; płeć dziecka<sup>19</sup>. Dodatkowo karta martwego urodzenia musi zawierać informację, że dziecko urodziło się martwe<sup>20</sup>.

Zarówno karta urodzenia, jak i karta martwego urodzenia dla sporządzenia właściwego aktu urodzenia są przekazywane kierownikowi USC w formie dokumentu elektronicznego, który ma zostać opatrzony kwalifikowanym podpisem elektronicznym<sup>21</sup>. Termin ustalony dla dokonania tych czynności to 3 dni od dnia sporządzenia karty urodzenia oraz jeden dzień od dnia sporządzenia karty martwego urodzenia.

#### **4. Konieczności wskazania płci dziecka w karcie martwego urodzenia a korzystanie ze świadczeń socjalnych**

Akt urodzenia martwego dziecka zostaje sporządzony w oparciu o kartę martwego urodzenia. Karta ta zgodnie z treścią art. 54 ust. 3 p.a.s.c. zawiera dokładnie takie same dane, które precyzuje ustawodawca w ust. 2 art. 5 p.a.s.c. dla karty urodzenia żywego. Różnicę formalną, jaka zachodzi między tymi dwoma dokumentami, stanowi tylko informacja o fakcie martwego urodzenia dziecka, która obligatoryjnie ma zostać zamieszczona w karcie martwego urodzenia.

Wobec powyższego w karcie martwego urodzenia obok podstawowych danych osobowych matki oraz faktu martwego urodzenia należy określić i odnotować również informację o płci dziecka. Procedura przypisywania płci prawnej (metrykalnej) wskazuje na obowiązek ustalenia płci w przypadku każdego noworodka<sup>22</sup>.

Ustalenia płci dziecka dokonuje lekarz metodą organoleptyczną poprzez ocenę wyglądu zewnętrznych narządów płciowych zaraz po porodzie. Przypisanie płci

<sup>18</sup> Art. 3 p.a.s.c.

<sup>19</sup> Od 1 stycznia 2023 roku w karcie urodzenia i w karcie martwego urodzenia należy zamieścić również następujące informacje: dla karty urodzenia – informacje o stanie zdrowia dziecka (długość, ciężar ciała, punkty w skali Apgar); informacje o ciąży i porodzie (okres trwania ciąży, wielorakość i miejsce porodu); dane o poprzednich ciążach i porodach matki; miejsce zamieszkania rodziców dziecka, w tym okres ich przebywania na terytorium RP na obszarze danej gminy; wykształcenie rodziców; dla karty martwego urodzenia – czas zgonu płodu i przyczynę zgonu, jeśli została stwierdzona.

<sup>20</sup> Art. 54 ust. 3 p.a.s.c.

<sup>21</sup> Art. 54 ust. 4 p.a.s.c.

<sup>22</sup> Obowiązek ten istnieje w sposób niezmienny od 1946 roku. Zob. M. Boratyńska, A. Bielska-Brodziak [w:] *System Prawa Medycznego*, t. II, cz. 2: *Regulacja prawna czynności medycznych*, red. M. Boratyńska, Warszawa 2019, s. 528.

metrykalnej może zostać zrealizowane także przez specjalistyczną pracownię diagnostyczną, która za pomocą badania genetycznego określi miarodajnie płeć dziecka. Jeśli we wczesnej fazie ciąży nie doszło jeszcze do wykształcenia się właściwych organów (głównie chodzić będzie o narządy płciowe), to badanie lekarskie pierwszym sposobem jest nieskuteczne a ustalenie płci dziecka niemożliwe. Druga metoda natomiast, o wiele bardziej skuteczna, nie jest obowiązkowa ani refundowana przez NFZ. Oznacza to, że rodzice tylko z własnej inicjatywy mogą wykonać badania genetyczne dla ustalenia płci swojego dziecka<sup>23</sup>. Wobec tego jeśli lekarz w sytuacji śmierci płodu na wczesnym etapie ciąży nie jest w stanie ustalić płci dziecka, niestety pozostaje ona nieokreślona.

Mimo mogących pojawiać się trudności ustawodawca, tak jak w karcie żywego urodzenia, obliguje również w karcie martwego urodzenia do podania płci dziecka. Z jednej strony działanie prawodawcy wydaje się oczywiste, biorąc chociażby pod uwagę fakt, że przy sporządzaniu aktu urodzenia należy wpisać np. imię dziecka. Czynność określenia i nadania imienia dziecku ma się dokonać zgodnie z przepisami prawa. Imię nadawane dziecku zgodnie z obowiązującym porządkiem prawnym musi odpowiadać jego płci albo przynajmniej w powszechnym znaczeniu zostać przypisane do danej płci<sup>24</sup>. Z drugiej strony sytuacja ta jednak zaczyna się komplikować, kiedy nie można jednoznacznie określić cech płciowych dziecka martwo urodzonego.

Jeśli ustalenie płci dziecka nie jest możliwe przez dokonanie rozróżnienia widocznych cech biologicznych, nie zostaje ona wpisana do karty martwego urodzenia. W rezultacie braku takiej adnotacji karta ta nie może zostać przekazana do USC. Tak stanowi art. 54 ust. 3 p.a.s.c., który określa, że jeśli nie można ustalić płci dziecka, „karty martwego urodzenia nie przekazuje się”. W tym kontekście zapis ten należy rozumieć jednoznacznie, że w okolicznościach, kiedy nie można ustalić płci dziecka, a rodzice nie podejmują się jej określenia przez zlecenie badań genetycznych, podmiot wykonujący działalność leczniczą odstępuje od wystawienia karty martwego urodzenia<sup>25</sup>. W konsekwencji jej niesporządzenia nie może ona zostać przekazana kierownikowi USC, co skutkuje brakiem możliwości sporządzenia aktu urodzenia z załączoną informacją o martwym urodzeniu dziecka. Przekazanie bowiem karty i zawartej w niej informacji określającej płeć jest konieczne do wydania decyzji o sporządzeniu takiego dokumentu. Dzieje się tak zgodnie z treścią art. 54 ust. 3 o karcie urodzenia oraz art. 60 p.a.s.c., który enumeratywnie wyznacza zakres treściowy aktu urodzenia. Okazuje się zatem, że konieczność określenia w karcie

<sup>23</sup> W obowiązującym porządku prawnym podmioty wykonujące działalność leczniczą nie są zobowiązane do przeprowadzania badań genetycznych. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 633 ze zm.).

<sup>24</sup> Zob. art. 59 ust. 4 p.a.s.c. Przy czym należy pamiętać, że kierownikowi USC przysługuje prawo do odmowy przyjęcia oświadczenia o wyborze imienia, jeśli nie wskazuje ono przynajmniej pośrednio na płeć dziecka.

<sup>25</sup> „Kartę martwego urodzenia należy wypełniać wyłącznie wtedy, jeżeli określono płeć dziecka i przekazuje się ją do urzędu stanu cywilnego”. Komunikat Ministra Zdrowia z dnia 20 stycznia 2015 r. (MZ-MD-P-075-13/k.c./14), [https:// bit.ly/3RUhCfL](https://bit.ly/3RUhCfL) [dostęp: 9.06.2023].

martwego urodzenia płci dziecka może powodować poważne problemy w kwestii realizowania przez rodziców dzieci zmarłych na wczesnym etapie ciąży prawa do przysługujących im zupełnie podstawowych świadczeń socjalnych.

Skoro podmiot realizujący działalność leczniczą nie wystawia karty martwego urodzenia przy braku możliwości ustalenia płci dziecka, kierownik USC nie otrzymuje dokumentu upoważniającego do sporządzenia właściwego aktu urodzenia. Brak natomiast dokumentu potwierdzającego fakt urodzenia dziecka lub martwego urodzenia zamyka drogę dla możliwości realizowania przynajmniej niektórych świadczeń pomocowych. Akt urodzenia bądź akt urodzenia z adnotacją, że dziecko urodziło się martwe, jest podstawą do ubiegania się o przysługujące świadczenia socjalne. Rozwiązania przewidziane w aktualnym stanie prawnym stanowią cały czas nierozwiązany problem. Komplikacje w zakresie przysługujących świadczeń socjalnych dotyczą przede wszystkim zasiłku pogrzebowego przewidzianego w art. 77 ust. 1 pkt 1–4 u.e.r. FUS<sup>26</sup>, urlopu macierzyńskiego uregulowanego w art. 180<sup>1</sup> k.p.<sup>27</sup> oraz zasiłku macierzyńskiego<sup>28</sup>, do otrzymania których konieczne jest przedstawienie przynajmniej skróconego odpisu aktu urodzenia dziecka z adnotacją, że dziecko urodziło się martwe. W sytuacji gdy nie jest możliwe określenie płci dziecka, nie przekazuje się karty martwego urodzenia do sporządzenia wskazanego dokumentu.

Rodzice dziecka martwo urodzonego, którego płci nie można ustalić, a przez to sporządzić właściwej dokumentacji, otrzymują tylko tzw. kartę zgonu, która ostatecznie pozwala jedynie na zorganizowanie pochówku dziecka.

Jak już wspomniano, aby korzystać z szeregu uprawnień regulowanych w zakresie prawa pracy, ubezpieczeń społecznych czy innych świadczeń przysługujących z tytułu posiadanej polisy ubezpieczeniowej w sytuacji niemożliwości określenia płci dziecka, rodzice na własną rękę muszą podjąć się wykonania badań genetycznych, które umożliwią wydanie odpowiednich dokumentów.

Od kilku lat Rzecznik Praw Obywatelskich próbuje wpłynąć na przedłużający się ciągle proces legislacyjny w kontekście ewentualnych zmian z zakresu zabezpieczenia społecznego dla rodziców dzieci martwo urodzonych, których płci nie można ustalić. Do prac legislacyjnych wpłynęły trzy projekty zmian.

21 czerwca 2021 roku do Sejmu wpłynął senacki projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z objęciem prawem do zasiłku pogrzebowego nowej grupy uprawnionych<sup>29</sup>. Projekt ten prezentuje rozwiązania, które regulowałyby

<sup>26</sup> Art. 77 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 504), dalej jako: u.e.r. FUS.

<sup>27</sup> Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1510 ze zm.).

<sup>28</sup> Art. 29–31 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1732 ze zm.).

<sup>29</sup> Senacki projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z objęciem prawem do zasiłku pogrzebowego nowej grupy uprawnionych (druk nr 1401). 14 lipca 2021 roku projekt skierowano do I czytania w Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, a 13 października 2021 roku do Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych. Zob. <https://linkd.pl/29fdu> [dostęp: 9.06.2023].



sytuacje rzeczywistego braku możliwości określenia płci dziecka martwo urodzonego przy jednoczesnej zdolności rodziców do otrzymania zasiłku pogrzebowego poprzez kompleksowe zmiany w powszechnym systemie ubezpieczeń społecznych. Mają one dotyczyć przede wszystkim przyznania prawa do zasiłku pogrzebowego osobie uprawnionej do pochowania dziecka martwo urodzonego bez względu na czas trwania ciąży. Projekt w swych głównych założeniach wydaje się zasadny, choć przedstawione przez projektodawców niektóre z rozwiązań mogą budzić wątpliwości. Jednym z nich jest chociażby założenie co do wypłaty zasiłku pogrzebowego na podstawie karty zgonu. Twórcy projektu, powołując się na art. 11 ust. 5a ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych<sup>30</sup>, wskazują, że adnotacja USC o zarejestrowaniu zgonu w przypadku dziecka martwo urodzonego bez względu na czas trwania ciąży nie jest wymagana. A zatem na podstawie samej tylko karty zgonu nastąpi rozszerzenie kręgu osób, które pokryły koszty pogrzebu i stają się przez to uprawnione do zasiłku pogrzebowego. Jednak brak właściwego aktu stanu cywilnego przedłożonego do wniosku o zasiłek pogrzebowy może uniemożliwić chociażby ustalenie prawidłowego zakresu uprawnień do świadczeń.

W sierpniu 2021 roku wpłynął do Sejmu również poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego<sup>31</sup>. Projektodawcy wskazują na dwa zasadnicze cele planowanych zmian. Po pierwsze, nowelizacja ma służyć uproszczeniu procedur związanych ze sporządzeniem aktu urodzenia dziecka martwo urodzonego, bez obowiązku określania płci dziecka, co znacznie ułatwiłoby otrzymanie świadczeń socjalnych. Po drugie, akt urodzenia dziecka martwo urodzonego ma stwierdzać okoliczności istotne z punktu widzenia zakresu uprawnień i obowiązków rodziców dziecka martwo urodzonego oraz zagwarantować faktyczny dostęp do uprawnień z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych<sup>32</sup>.

Wreszcie 16 czerwca 2020 roku przedstawiony został w Sejmie poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego<sup>33</sup>. Proponowane przez projektodawców zmiany również skupiają się na możliwie sprawiedliwym dostępie rodziców dzieci martwo urodzonych do przysługujących im świadczeń socjalnych.

Niestety wszystkie trzy projekty utknęły w toku prac legislacyjnych w poszczególnych komisjach sejmowych. Na 1 stycznia 2024 roku planowane jest wejście

<sup>30</sup> Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 887 ze zm.).

<sup>31</sup> Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego (druk nr 1610). 29 września 2021 roku projekt skierowano do I czytania do Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych, a 13 października 2021 roku do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Zob. <https://linkd.pl/29fds> [dostęp: 9.06.2023].

<sup>32</sup> Uzasadnienie do projektu, pkt 1, s. 4, <https://linkd.pl/29fdm> [dostęp: 9.06.2023].

<sup>33</sup> Skierowany został do I czytania w komisjach – do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny (7 lipca 2020 roku) oraz Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych (13 października 2020 roku). <https://linkd.pl/29fdf> [dostęp: 9.06.2023].

w życie zmian dotyczących treści ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych oraz przepisów przejściowych Prawa o aktach stanu cywilnego. Być może będą one impulsem do dalszych prac na projektowanymi nowelizacjami.

## 5. Podsumowanie

Analizując problematykę martwych urodzeń w kontekście świadczeń socjalnych przysługujących rodzicom po stracie dziecka, którego płci nie można określić, należy zwrócić uwagę na konieczność podjęcia kompleksowych działań służących wyeliminowaniu wszelkich trudności w korzystaniu z przysługujących świadczeń socjalnych. Priorytetową zmianą byłaby modyfikacja przepisów p.a.s.c. pozwalająca na sporządzanie aktu urodzenia z adnotacją o martwym urodzeniu bez obowiązku ustalania płci dziecka.

Przyjęcie odpowiednich regulacji prawnych, które będą zmierzały do uregulowania sytuacji rodziców dzieci martwo urodzonych, wymaga precyzji i właściwej oceny ich skutków, bowiem propozycje nowych rozwiązań legislacyjnych będą dotyczyły wprowadzenia modyfikacji na wielu płaszczyznach, począwszy od zmian w p.a.s.c., poprzez zmiany dokonane w standardach opieki okołoporodowej, a skończywszy na przekształceniu przepisów wykonawczych w kontekście uzyskiwania świadczeń socjalnych przez rodziców dzieci martwo urodzonych.

## Bibliografia

- Boratyńska M., Bielska-Brodziak A. [w:] *System Prawa Medycznego*, t. II, cz. 2: *Regulacja prawna czynności medycznych*, red. M. Boratyńska, P. Konieczniak, Warszawa 2019.
- Kotowicz B., Opaliński B., Kurzawa A., *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2022.
- Tykwińska-Rutkowska D., *Odmowa sporządzenia aktu urodzenia dziecka martwo urodzonego. Glosa do wyroku WSA z dnia 9 czerwca 2010 r., III SA/Kr 775/09*, „Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa” 2011, nr 1.

## Akty prawne

- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 633 ze zm.).
- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. prawo o aktach stanu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 709 ze zm.).
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r., poz. 887 ze zm.).
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1510 ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 504).

Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1732 ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 kwietnia 2020 r. w sprawie rodzajów, zakresu i wzorów dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz.U. z 2020 r., poz. 666).

Komunikat Ministra Zdrowia z dnia 20 stycznia 2015 r. (MZ-MD-P-075-13/k.c./14).

Senacki projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z objęciem prawem do zasiłku pogrzebowego nowej grupy uprawnionych (druk nr 1401).

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego (druk nr 1610).

## **Orzecznictwo**

Wyrok WSA w Krakowie z dnia 9 czerwca 2010 r., III SA/Kr 775/09, LEX nr 643879.